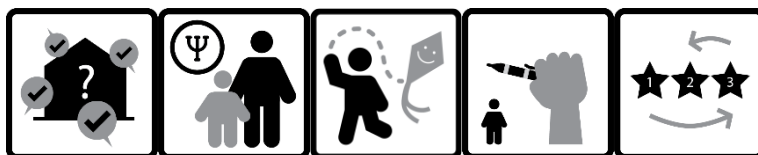

Odborné postupy

v pedagogickej a poradenskej praxi

Školská spôsobilosť

Diagnostika školskej spôsobilosti v prípade výnimočného prijatia dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky pred dovŕšením šiesteho roku veku (tzv. predčasné zaškolenie)

Kompetenčný rámec:

ZARIADENIE	CPaP
ODBORNÝ ZAMESTNANEC	psychológ
VEKOVÁ KATEGÓRIA	predškolský vek, 5 rokov
FORMA	individuálna
AUTORKA	Mgr. Karin Galová
KONZULTÁCIE	Mgr. Mária Pauličková
DÁTUM	marec 2022

Diagnostika školskej spôsobilosti v prípade výnimočného prijatia dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky pred dovŕšením šiesteho roku veku (tzv. predčasné zaškolenie)

Úvod do problematiky

Pojmom školská spôsobilosť označujeme psychickú, fyzickú a sociálnu pripravenosť dieťaťa na začatie plnenia povinnej školskej dochádzky. Na každé dieťa, ktoré dosiahlo 6. rok veku života do 1. septembra daného roka, sa vzťahuje povinná školská dochádzka.

V prípade, že zákonný zástupca požiada, aby bolo na základné vzdelávanie výnimočne prijaté dieťa, ktoré nedovŕšilo šiesty rok veku, je povinný k žiadosti predložiť doklad o získaní predprimárneho vzdelania, súhlasné vyjadrenie príslušného zariadenia poradenstva a prevencie (CPaP) a súhlasné vyjadrenie všeobecného lekára pre deti a dorast – v zmysle § 19 ods. 4 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (ďalej školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Z uvedených skutočností vyplýva, že v prípade žiadosti o zaškolenie dieťaťa, ktoré nedovŕšilo šiesty rok veku (tzv. predčasné zaškolenie), je absolvovanie psychologického vyšetrenia cieleného na posúdenie školskej spôsobilosti dieťaťa v zmysle školského zákona povinné. V prípade, že sa psychologickým vyšetrením preukáže, že dieťa ešte nedosiahlo dostatočnú úroveň školskej spôsobilosti, psychológ odporučí, aby dieťa pokračovalo v plnení predprimárneho vzdelávania v materskej škole a zaškolené bolo v riadnom termíne, po dovŕšení šiesteho roku veku. V prípade, že sa psychologickým vyšetrením preukáže primeraná úroveň školskej spôsobilosti, psychológ vyjadrí súhlas s výnimočným prijatím dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky v základnej škole.

O prijatí dieťaťa na základné vzdelávanie rozhoduje riaditeľ základnej školy, pričom v zmysle školského zákona môže byť na plnenie povinnej školskej dochádzky výnimočne prijaté dieťa pred dovŕšením šiesteho roku veku výlučne na základe súhlasného vyjadrenia príslušného zariadenia poradenstva a prevencie (CPaP) a súhlasného vyjadrenia všeobecného lekára pre deti a dorast.

Základné princípy

Pri diagnostike školskej spôsobilosti dieťaťa je nevyhnutné zamerať sa na všetky aspekty, ktoré sú potrebné na úspešné zvládnutie zaškolenia, a to aspekt psychický, emocionálny, telesný/fyzický a sociálny. V prípade, ak dieťa preukazuje nezrelosť čo i len v jednej oblasti, je potrebné zvážiť vhodnosť zaškolenia, obzvlášť pri tzv. predčasnom zaškolení.

Ciele

Prvotným cieľom je záujem dieťaťa, preto je potrebné zistiť, či je dieťa dostatočne pripravené na zaškolenie. Na to, aby bolo dieťa spôsobilé na plnenie povinnej školskej dochádzky po emocionálnej a sociálnej stránke, musí byť schopné najmä odpútať sa od matky, podriaďiť sa autorite, začleniť sa do kolektívu rovesníkov, dôležitá je i odolnosť voči frustrácii, schopnosť vyrovnávať sa s prípadným neúspechom a istá miera emocionálnej stability. Po psychickej stránke je potrebné, aby dieťa prekonalo obdobie reverzibility, dokázalo kategorizovať, ovládalo základné matematické predstavy, číselný rad do 10, základné geometrické tvary, poznalo základné farby, malo dostatočne rozvinutú jemnú motoriku, komunikačné schopnosti a slovnú zásobu a aby sa istý čas vydržalo sústrediť na cielenú činnosť. Po stránke fyzickej je potrebné, aby bolo dieťa v prvom rade zdravotne spôsobilé, aby bolo primeraného

fyzického vzhľadu, aby malo primerane rozvinutú hrubú motoriku – posúdenie uvedenej oblasti je plne v kompetencii pediatra.

Tzv. predčasné zaškolenie je vhodné zvažovať iba v prípade, ak sú všetky vyššie popisované oblasti u dieťaťa rozvinuté do takej miery, aby sa vyrovnalo, prípadne predstihlo deti, ktoré sú zaškolené v riadnom termíne. U detí, u ktorých sa posudzuje školská spôsobilosť v zmysle tzv. predčasného zaškolenia, sa zvažuje, či by pre nich ďalší pobyt v materskej škole bol produktívny a rozvíjal ich psychosociálny vývin žiaducim spôsobom. Jednoducho povedané, či by sa ďalší rok v materskej škole nenudili a rozvoj ich kognitívnych schopností by nestagnoval.

Postup činnosti

1. V priebehu prvého kontaktu s rodičom/zákonným zástupcom a dieťaťom je potrebné od zákonného zástupcu zistiť základné anamnestické údaje, ktoré sú potrebné pre následný optimálny priebeh samotného diagnostického vyšetrenia a stanovenia záveru. Nevyhnutné je zistiť, prečo zákonný zástupca iniciuje tzv. predčasné zaškolenie. Vágne tvrdenia typu všetci jeho kamaráti už idú do školy a bude mu v materskej škole smutno, je žiaduce vyvrátiť už na začiatku, pričom zákonnému zástupcovi je potrebné vysvetliť, že zaškolením, respektíve nezaškolením by sa mal sledovať záujem dieťa a jeho predpoklady na to, aby bolo dieťa schopné zažiť úspech v prostredí základnej školy, ktorý je pre jeho optimálny vývin nevyhnutný.
2. Za cenný zdroj informácií pokladáme informácie od p. učiteliek z materskej školy, napr. ako dieťa zvláda výchovno-vzdelávací proces, ako zvláda požiadavky predškolskej prípravy, ako dokáže vytvárať sociálne vzťahy v kolektíve vrstovníkov, ako dokáže akceptovať autoritu. Tieto informácie psychológ spravidla získava prostredníctvom pedagogickej charakteristiky poskytnutej materskou školou, možné sú však i iné formy získavania informácií – osobná, telefonická konzultácia s učiteľmi.
3. Dôležité je sledovať správanie dieťaťa v priebehu celého diagnostického vyšetrenia a v prípade, že je prítomné pri zosnímaní anamnestických údajov, tak aj počas rozhovoru so zákonným zástupcom. Za predpokladu, že dieťa zvláda odlúčenie od zákonného zástupcu, je vhodné, aby počas zosnímania anamnestických údajov nebolo pri rozhovore psychológa so zákonným zástupcom prítomné. Psychológ sleduje, či dieťa odchádza od zákonného zástupcu, či sa hrá, ako sa hrá, či sa dokáže hrať samo, či je hra pokojná alebo deštruktívna, či si vyžaduje pozornosť, prípadne či prejavuje nežiaduce prejavy správania.
4. Po získaní základných anamnestických údajov psychológ požiada zákonného zástupcu, aby opustil miestnosť. Sleduje prejavy dieťaťa pri jeho odchode. Schopnosť odpútať sa od zákonného zástupcu, najčastejšie matky, je dôležitým indikátorom školskej spôsobilosti. V prípade, že sa dieťa nedokáže odpútať od zákonného zástupcu (plačlivé, negativistické, odmietajúce spoluprácu – a to i za predpokladu postupnej adaptácie na podmienky psychologického vyšetrenia a individuálneho prístupu psychológa), zostáva zákonný zástupca v miestnosti a psychologické vyšetrenie sa realizuje v jeho prítomnosti. V takomto prípade psychológ požiada zákonného zástupcu, aby do vyšetrenia dieťaťa nezasahoval, nevysvetľoval inštrukcie ani žiadnym iným spôsobom neovplyvňoval priebeh psychologického vyšetrenia. Uvedené prejavy dieťaťa však v prípade posudzovania školskej spôsobilosti v zmysle tzv. predčasného zaškolenia pokladáme za významný indikátor nedostatočnej úrovne školskej spôsobilosti dieťaťa.
5. Na začiatku vyšetrenia psychológ požiada dieťa, aby povedalo svoje meno, kde býva, ako sa volajú jeho rodičia/zákonní zástupcovia, prípadne mu kladie iné otázky, pomocou ktorých nadväzuje kontakt

a zisťuje komunikačné schopnosti dieťaťa. Psychológ môže požiadať dieťa, aby povedalo básničku alebo pesničku, ktorú pozná.

6. V záujme upevnenia kontaktu a motivovania dieťaťa k spolupráci sa využívajú kresbové techniky – voľná kresba, prípadne sa administruje test kresby postavy. V prípade, ak dieťa nie je schopné nakresliť postavu, alebo ju vyslovene odmieta, psychológ dieťa povzbudí, aby nakreslilo hocičo, čo chce alebo čo má rado. Ak napríklad nakreslí auto alebo dom, tak sa psychológ môže spýtať: „Kto býva v tom domčeku?“ „Kto šofériuje také pekné autíčko?“ Ak dieťa odpovedá, tak ho vyzve: „A nakreslíš ho?“
7. Administrovanie orientačného testu školskej zrelosti (Jiráskova verzia Kernovho testu), ktorý má najmä depistážnu hodnotu a pozostáva z troch úloh:
 - kresba postavy – vychádza z predstavy vývoja kresby, kresba by mala spĺňať definované kritériá,
 - nápodoba písaného písma – sleduje sa schopnosť nápodoby podľa predlohy, schopnosť sústredenia i úsilie na splnenie úlohy,
 - obkreslenie skupiny bodov – sleduje sa vizuomotorická koordinácia.
8. Administrovanie testu – obrázkovo-slovníková skúška, zameraného na zistenie úrovne slovnej zásoby, verbálnej pohotovosti a krátkodobej vizuálnej pamäte.
9. V prípade, ak má dieťa nízku úroveň pracovno-výkonovej motivácie, je hanblivé alebo odmieta spolupracovať, je dôležité snažiť sa dieťa naďalej motivovať k činnosti, prípadne upútať jeho pozornosť pomocou otázok, prípadne hier.
10. Administrovanie orientačnej skúšky pripravenosti na školu (Kollárik), ktorá pozostáva zo 4 subtestov – postihovanie podobností a rozdielov, matematické predstavy, schopnosť kategorizácie a jemná motorika.

Ako alternatíva ku Kollárikovej orientačnej skúške pripravenosti na školu sa v praxi poradenských zariadení používa (avšak v prípade posudzovania školskej spôsobilosti v zmysle tzv. predčasného zaškolenia v obmedzenej miere) test školskej zrelosti Göppingen – screeningová metóda pozostávajúca z desiatich subtestov cielených na diagnostiku najdôležitejších oblastí a schopností vo vzťahu k školskej pripravenosti dieťaťa (napr. schopnosť postihovať a rozlišovať tvary, schopnosť pozorovania, chápania pojmov atď.).
11. Počas psychologického vyšetrenia psychológ sleduje úroveň rozvoja rečovej zložky – zložku impresívnu (porozumenie reči) i expresívnu (vyjadrovanie, vlastný verbálny prejav dieťaťa), a to po stránke formálnej (napr. výslovnosť – či má správne vyvedené všetky hlásky) i obsahovej (napr. úroveň slovnej zásoby, vyjadrovacie schopnosti).
12. Prínosné je zistiť, či dieťa ovláda číselný rad do 10 spamäti, či pozná farby, či dokáže pomenovať a reprodukovat základné geometrické tvary, či má osvojenú pravo-ľavú orientáciu.
13. Po ukončení prvej časti diagnostického vyšetrenia je potrebné zákonného zástupcu oboznámiť s výsledkami diagnostického vyšetrenia, informovať ho o silných a slabých stránkach dieťaťa. Pokiaľ dieťa podalo priemerné až nadpriemerné výkony, psychológ si so zákonným zástupcom dohodnú ďalší termín, na ktorom sa bude pokračovať vo vyšetrení. V prípade, že sa vyšetrením školskej spôsobilosti preukáže, že dieťa nie je dostatočne pripravené na plnenie povinnej školskej dochádzky, psychológ o týchto zisteniach informuje zákonného zástupcu. Ozrejmí mu, že už diagnostikované deficit (parciálne deficit?) sú natoľko limitujúce, že nedovoľujú vysloviť súhlas s výnimočným prijatím dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky. Zákonný zástupca má v takomto prípade možnosť rozhodnúť sa, či má záujem pokračovať v diagnostickom vyšetrení dieťaťa.

14. Pri druhom stretnutí psychológ dieťaťu administruje komplexný intelligenčný test, napríklad Wechslerovú intelligenčnú škálu pre deti WISC-III^{sk}.
15. Po ukončení diagnostického vyšetrenia (oboch častí) psychológ interpretuje výsledky zákonným zástupcom. V prípade, že sa psychologickým vyšetrením preukázalo, že dieťa je dostatočne pripravené na plnenie povinnej školskej dochádzky (výkony dieťaťa sú rovnomerne rozložené v pásme priemeru až nadpriemeru, jednotlivé oblasti relevantné na zaškolenie sú optimálne rozvinuté, vyšetrením neboli zaznamenané výkyvy vo výkonoch, ktoré by poukazovali na nezrelosť centrálnej nervovej sústavy), psychológ vyjadrí súhlas s výnimočným prijatím dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky podľa § 19 ods. 4 školského zákona (t. j. s tzv. predčasným zaškolením). Ak dieťa dané požiadavky nespĺňa, psychológ informuje zákonného zástupcu o výsledkoch vyšetrenia a vysvetlí mu, prečo s výnimočným prijatím dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky (tzv. predčasným zaškolením) nesúhlasí. Taktiež môže rodičom poskytnúť poradenstvo v súvislosti so stimuláciou oslabených schopností dieťaťa.
16. V prípade potreby psychológ vypracuje správu z diagnostického vyšetrenia.

Výstup činnosti

Výstupmi z činnosti sú:

- písomný záznam o priebehu vyšetrenia vrátane konzultácie so zákonným zástupcom,
- vyplnené a korektne osigňované záznamové hárky,
- zápis v osobnom spise klienta,
- odporúčanie iných vyšetrení, napríklad u pediatra, neurológa, oftalmológa, logopéda či iných odborníkov,
- v prípade potreby správa z diagnostického vyšetrenia.

Spolupráca

V prvom rade je dôležitá samotná spolupráca s rodičom/zákonným zástupcom a dosiahnutie konsenzu vo veci vhodnosti tzv. predčasného zaškolenia.

Pre stanovenie samotnej školskej spôsobilosti dieťaťa je prínosné poznať aj stanovisko pediatra.

Ak je dieťa chronicky choré, prípadne má vážnejšie ochorenia, ktoré by mohli ovplyvniť jeho školskú dochádzku a výchovno-vzdelávací proces, je dôležité poznať aj stanovisko špecialistov, v ktorých starostlivosti sa dieťa aktuálne nachádza.

V prípade, ak dieťa navštevuje logopéda, tak pre konečné stanovisko psychológa je nevyhnutné poznať aj jeho názor.

Keď sa v priebehu diagnostiky školskej spôsobilosti identifikuje opodstatnenosť špeciálnopedagogického, logopedického alebo iného odborného vyšetrenia, tak spoluprácu iniciuje samotný psychológ.

Úskalia postupu

Časť zákonných zástupcov, ktorí žiadajú o výnimočné prijatie dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky (tzv. predčasné zaškolenie), je v subjektívnom vnímaní a hodnotení dieťaťa menej objektívna, prípadne nemá porovnanie s populačnou normou. Ako dôvod svojej žiadosti uvádza irelevantné argumenty, napr. aké je nespravodlivé, že sa ich dieťa narodilo o pár dní neskôr, a teda nemôže navštevovať základnú školu v triede so svojimi rovesníkmi a kamarátmi z materskej školy.

Vždy je potrebné zákonným zástupcom vysvetliť, prečo je dôležité, aby dieťa pred nástupom do prvého ročníka dosiahlo školskú spôsobilosť, a ozrejmiť im dôsledky nevhodne zvoleného zaškolenia dieťaťa.

Čomu sa vyhnúť

Tak ako pri všetkých diagnostických vyšetreniach psychológ si musí dávať pozor na to, aby hájil záujmy dieťaťa, kvalifikovane prezentoval a na základe relevantných argumentov obhájil svoje stanovisko.

Doplňujúce informácie

Kvalifikačné predpoklady:

Odborný zamestnanec CPaP: psychológ – splnenie kvalifikačných predpokladov na výkon pracovnej činnosti odborného zamestnanca v kategórii psychológ v zmysle vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 1/2020 Z. z., príloha č. 10.

Zoznam použitých metód:

- diagnostický rozhovor,
- pozorovanie,
- orientačný test školskej zrelosti,
- obrázkovo-slovníková skúška,
- test kresby postavy,
- orientačná skúška pripravenosti na školu,
- test školskej zrelosti Göppingen,
- WISC III^{sk},
- spontánna tvorba a hra,
- konzultácia so zákonným zástupcom.

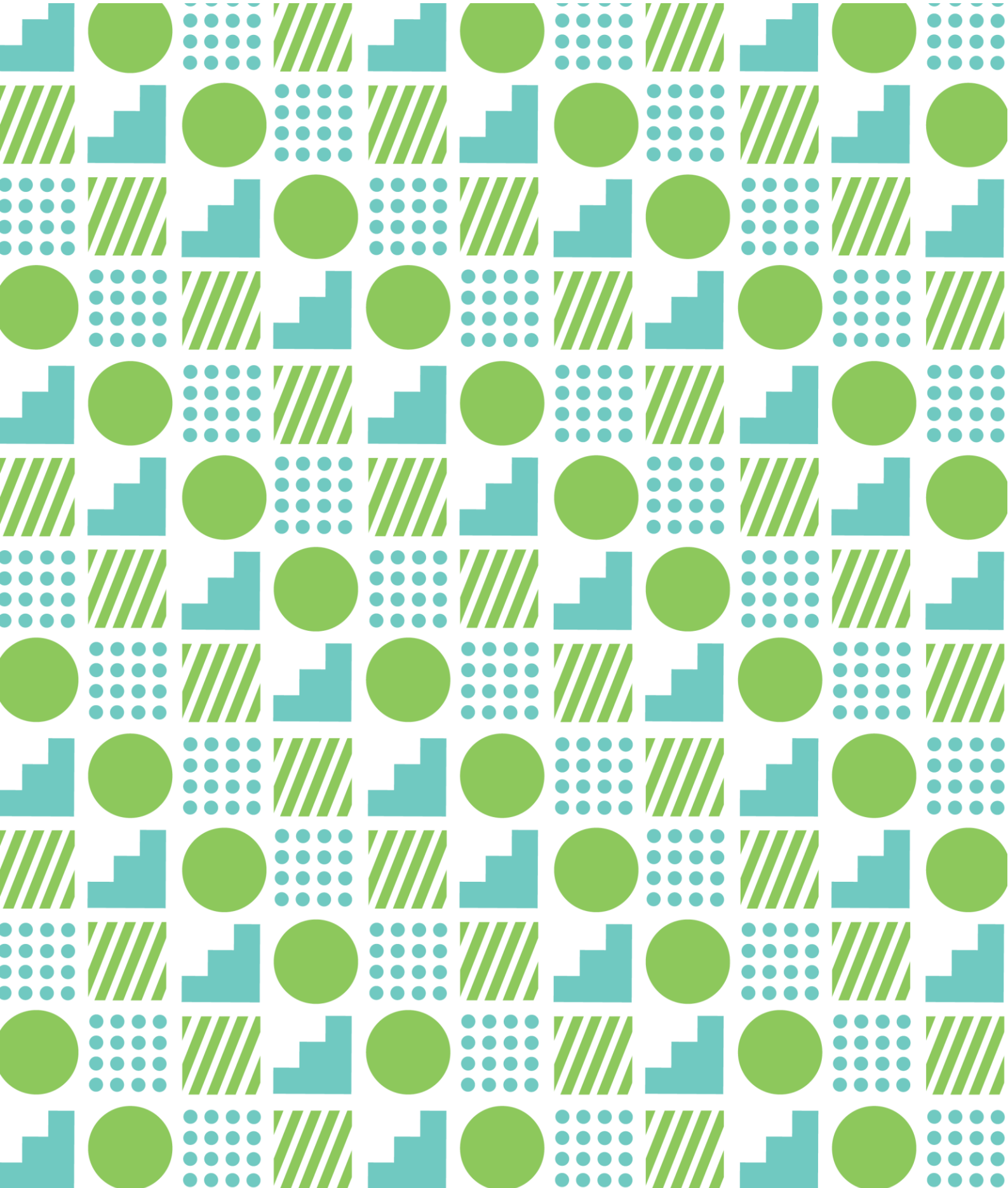
Zoznam organizácií

- Diagnostika školskej spôsobilosti (vrátane tzv. predčasného zaškolenia) je v kompetencii centier poradenstva a prevencie.

Použité zdroje

Vyhláška č. 1/2020 Z. z. Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky z 23. decembra 2019 o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, prílohy č. 10, 11, 13, 14.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce